

In memoriam Dr. h.c. Ger Schmook

Ludo SIMONS

Op vrijdag 5 juli 1985 overleed in het Middelheimziekenhuis te Antwerpen, op bijna 87-jarige leeftijd, de Antwerpse bibliotheekpionier en cultuurhistoricus Ger Schmook. Schmook was lid van de redactieraad van Wetenschappelijke Tijdingen sinds 1965.

Ger Schmook werd geboren te Antwerpen op 17 augustus 1898, studeerde voor onderwijzer aan de Stedelijke Normaalschool en beëindigde deze studie in 1917, samen met andere markante figuren als George Meir, Antoon Vloemans en Rob. van Roosbroeck. Omdat hij zijn handtekening voor de ver nederlandse van de Gentse universiteit niet wilde verloochenen, kon Schmook na de oorlog niet rekenen op een aanstelling in het onderwijs.

Door zijn schoonvader Louis Terneus werd hij in 1919 geïntroduceerd in de Algemene Diamantbewerdersbond, waarvan hij de bibliotheek uitbouwde tot een model in haar genre. Hij bleef er tot 1937, toen hij aan stadsbibliothecaris Lode Baekelmans werd toegevoegd als conservator van het nog jonge Museum van de Vlaamse Letterkunde. Ook deze aanstelling bouwde hij stevig uit tot het (in 1945 aldus herdoopte) Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven. Wanneer dit instituut door een Leuvens historicus in dit tijdschrift ooit genoemd werd „het Mekka van al wie zich met de geschiedenis van de Vlaamse Beweging *sensu lato* wenst bezig te houden”, is de verdienste van Schmook daarin van doorslaggevende betekenis geweest. Het lag dan ook voor de hand dat hij — met zijn dubbele ervaring als bibliothecaris en conservator — in 1945 geroepen werd om Lode Baekelmans op te volgen als directeur van het gehele complex van de Stedelijke Bibliotheken van Antwerpen: de aloude Stadsbibliotheek, het jongere net van Openbare Bibliotheken en het AMVC. In 1947 werd hij op grond van zijn verdiensten als literair en cultuurhistoricus verkozen tot lid van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde. In 1963 ging hij met pensioen en begon voor Schmook een zo mogelijk nog drukker periode van voren, speuren en publiceren, in en buiten de Academie, waarvan hij, de feminist *avant la lettre*, in 1975 erelid werd om de weg vrij te maken voor het eerste vrouwelijke lid van het hoge genootschap, prof. Ada Deprez.

Schmook heeft zich op vele terreinen voor de intellectuele emancipatie van Vlaanderen grote verdiensten verworven. Hij was een pionier van het openbare bibliotheekwezen, die door zijn inzet van een halve eeuw ter verbetering van de wet-Destrée van 1921 de totstandkoming van het Bibliotheekde-

creet van 1978 hielp voorbereiden. Met Lode Baekelmans richtte hij de eerste Bibliotheekschool van het land op (1940), waardoor Antwerpen ook op dit terrein een voorloper was. De Stadsbibliotheek verrijkte hij met kostbare aanwinsten, van incunabelen tot zeldzame pamfletten en druksels uit meer dan een eeuw Vlaamse Beweging. Het Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven kreeg door hem zijn huidige gestalte en betekenis: die van een goudmijn aan archivalia, niet alleen op het terrein van de letteren, maar ook op dat van de muziek, de plastische kunsten, het toneel, de Vlaamse Beweging. Hem interesseerde nu eenmaal alles, en omdat hij een fenomenaal geheugen paarde aan een bijna onbegrijpelijke werkkraft, wist hij binnen de zozeer disparate documentatie verbanden aan te tonen die telkens nieuwe perspectieven openden in de ontginning van het 19de-eeuwse erfgoed. Want hij organiseerde en leidde niet alleen, hij doorvorste zelf het materiaal en legde daar in doorwrochte geschriften telkens opnieuw op eloquente wijze getuigenis van af. Of het nu ging om het aandeel van de Rubensviering in de wording van het Vlaamse bewustzijn, het kluwen van vriendschappen en tegenstellingen bij onze eerste taalminnaren, de genesis van Consciences „Leeuw van Vlaanderen”, Roger de Beauvoirs contacten met de jonge artiestenwereld te Antwerpen, Multatuli's receptie in Vlaanderen, de Rensen, de Bergmanns, de Van Beersen, of om Peter Benoit, een van de dierbaarste leidmotieven, steeds wist de auteur nieuw en verrassend materiaal aan te brengen, tot in zijn laatste grote publikaties toe, *Peter Benoits onrust* van 1983 en *Hendrik Conscience c.s. schrijven aan Zijne Majesteit Leopold I: 10.10.1846* van 1984, twee boeken van elk bijna 300 bladzijden, die de 85-jarige nog alleen met de hulp van zijn vrouw tot publikatie kon brengen — zijn onwaardeerlijke levensgezellin Adeline Terneus, met wie hij 65 jaar getrouwd was en die in de laatste jaren niet alleen meer in figuurlijke zin het licht van zijn ogen was.

„Geen lectuur om cursief door te nemen”, zei H. J. Elias mij eens, waardeerend, over Schmooks publikaties, nadat ik de beide heren bij een toevallige ontmoeting in de buurt van het AMVC aan elkaar had voorgesteld, aan het eind van de jaren '60. De late kennismaking verliep met een kwinkslag, zoals bij Schmook gebruikelijk, hoezeer hij zich innerlijk gereserveerd bleef opstellen tegenover een man met Elias' verleden. Ik ondervond het even later, toen Schmook mij meedeelde dat hij niet wenste mee te werken aan de *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, omdat hij vreesde dat de vrij jeugdige redactie door Elias, die samen met A. W. Willemsen als wetenschappelijk adviseur was aangetrokken, in een bepaalde richting beïnvloed zou kunnen worden. Voor de redactie betekende de weigering van Schmook een enorme teleurstelling, maar hij was niet te vermurwen; wel bood hij, uit vriendschap, aan, de voorlopige lijst van de trefwoorden en medewerkers helemaal door te nemen en suggesties te doen. Hetgeen geschiedde.

Ik vertel de anekdote, omdat het de man meer typeert dan een lang betoog. Met een gewezen VNV-leider, hoezeer ook geacht als historicus, kon hij niet pacteren ; de goede zaak bleef echter altijd vooropstaan, en die wilde hij dienen, ook incognito. En nog iets : onze wederzijdse verhouding werd er geen ogenblik door gestoord. Ik respecteerde zijn beslissing, en niet alleen omdat hij veertig jaar ouder was dan ik.

Alleen een man met wie men van mening mag verschillen, is een echte vriend. Gelukkig hoefde het in de loop van meer dan twintig jaren maar 'n enkele keer. En kon het dus niet verhinderen dat ik in de loop van de twee decennia meer van hem heb geleerd dan van de beste boeken, zelfs van de zijne.
